

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ   แนวทางการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลำห้วย
แม่ซ้าย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัด
เชียงราย

ผู้เขียน   นางสาวรณาด เกติมา

ปริญญา   รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ   รองศาสตราจารย์ ไพรัช ตระการศิรินนท์
บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลำห้วยแม่ซ้าย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงรายครั้งนี้เพื่อ 1) ศึกษาสาเหตุการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลำห้วยแม่ซ้าย 2) ศึกษาการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลำห้วยแม่ซ้าย และ 3) เสนอแนวทางการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลำห้วยแม่ซ้าย

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 246 คน ประกอบด้วยกำนันตำบลดงมหาวัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 6 หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน และเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำจากลำห้วยแม่ซ้าย จำนวน 6 หมู่บ้าน รวม 235 คน

การศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในรูปของค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและการแจกแจงความถี่ที่ได้ข้อมูลจากแบบสอบถาม และการบรรยายสรุปตามประเด็นคำถามการวิจัยจากแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1) ความคิดเห็นร่วมของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่รัฐต่อสาเหตุการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ลำห้วยแม่ซ้าย คือ การบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ชุมชนขาดแคลนและไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ พื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น สภาพภูมิประเทศบริเวณลำห้วยแม่ซ้ายไม่มีพื้นที่ป่าไม้ดูดซับน้ำ นโยบายด้านการเกษตรบางส่วนนำไปสู่การขยายพื้นที่การปลูกพืชเชิงเดี่ยว และสาเหตุข้อพิพาทเรื่องที่ดินสาธารณะ

ที่ถูกครอบครองโดยกลุ่มทุน ทำให้พื้นที่ลำห้วยแม่ซ้ายไม่มีพื้นที่รองรับการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ในส่วนของเกษตรกรมีความเห็นว่ามีสาเหตุจากภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง และการขาดการบริหารจัดการน้ำจากชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ ในส่วนของเจ้าหน้าที่รัฐ มีความเห็นว่ามีสาเหตุจากลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายเก็บน้ำไว้ไม่ได้ และการให้สัมปทานป่าไม้ของรัฐในอดีต

2) หน่วยงานภาครัฐต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ลำห้วยแม่ซ้าย ประกอบด้วย 5 หน่วยงาน ได้แก่

หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 35 ดำเนินการขุดลอกแหล่งน้ำ การขุดสระเก็บน้ำขนาดเล็กในไร่นา

กรมพัฒนาที่ดิน ดำเนินการขุดสระกักเก็บน้ำในไร่นา
องค์การบริหารส่วนตำบลงิ้วดำ ดำเนินการขุดลอกคู คลอง การสร้างฝายกักเก็บน้ำ ฝายชะลอน้ำ โครงการขุดบ่อ ขุดสระในไร่นาของตนเอง โครงการปรับปรุงคันดินเพื่อป้องกันตลิ่งพัง โครงการรณรงค์ปลูกป่าชุมชน สร้างจิตสำนึกให้คนที่อยู่หรือทำการเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ

สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ดำเนินการให้ความช่วยเหลือด้านการสร้างฝายชะลอน้ำ การขุดลอกคู คลอง และ

กรมทรัพยากรน้ำ ให้ความช่วยเหลือด้านการสร้างฝายเสริมระบบนิเวศน์ การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อร่วมกันบริหารจัดการน้ำในชุมชนและให้ความรู้ในการดูแลรักษาแหล่งน้ำ

3) แนวทางการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ลำห้วยแม่ซ้ายอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถจัดลำดับตามความสำคัญโดยแบ่งเป็นการจัดการในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว
การจัดการในระยะสั้น ทำได้โดยการพัฒนาศักยภาพของการกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำเดิมที่มีอยู่ และการจัดหาน้ำจากพื้นที่ใกล้เคียง

การจัดการในระยะปานกลาง ทำได้โดยการจัดหาแหล่งกักเก็บน้ำใหม่ และ
การจัดการในระยะยาว ผู้ศึกษาได้น้อมนำแนวทางตามพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ ในเรื่องพระราชดำริ “ภูเขาป่า” การจัดการป่าไม้ยั่งยืน: ปลูกป่าทดแทนบริเวณต้นน้ำลำธาร การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง พระราชดำริ “ป่าเปียก” และเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

Independent Study Title Guidelines for Water Management for Agriculture in
Mae Sai Water Shed Area, Dongmahawan Sub-district,
Wiang Chiang Rung District, Chiang Rai Province

Author Ms. Woranath Ketima

Degree Master of Public Administration

Independent Study Advisor Associate Professor Pairat Trakarnsirinont

Abstract

The objectives of the study entitled Guidelines for Water Management for Agriculture in Mae Sai Water Shed Area, Dongmahawan sub-district, Wiang Chiang Rung district, Chiang Rai province were to 1) study the causes of agricultural water deficiency in Mae Sai water shed area, 2) study the operations of governmental units related to solving agricultural water deficiency in Mae Sai watershed area, and 3) suggest guidelines for water management for agriculture in Mae Sai water shed area.

The samples studied were 246 people including Dongmahawan sub-district headman, village headmen from 6 villages, 4 related government officers, and 235 farmers from 6 villages who used water from Mae Sai watershed.

This study and data analysis used descriptive statistics in the forms of percentage, mean, and frequency distribution retrieved from the data collected using questionnaires, and narrative description from research questions by indepth interview.

The study results can be summarized as follows :

1) Consensual ideas of farmers and government officers towards causes of water deficiency in the Mae Sai watershed area were illegal deforestation, the community lacked of a large water source, increasing agricultural area, Mae Sai water shed geography lacked of forest to

absorb water, and some agricultural policies leading to expansion of single cropping area. As for causes of public land dispute possessed by investors leading to Mae Sai watershed area confronting the problem to construct large reservoir, the farmers thought that its causes were climate change and the lack of water management by the community and governmental units; whereas, the government officers thought that its causes were the sandy soil and concessions by the past government.

2) There were 5 governmental units related to solve water deficiency problem in the Mae Sai watershed area including:

Mobile Development Unit 35 which dredged water sources and small ponds in farms
 Land Development Department which dredged water reservoirs in farms
 Dongmahawan sub-district Administrative Organization which dredged ditches and canals; built water reserving dams and water decelerate dams; organized projects including self-ponds and pools digging, ridge improvement to prevent river bank damage, and community forest plantation promotion to create consciousness among people living or doing agriculture in the head watershed area.

Provincial Department of Disaster Prevention and Mitigation which provided supports in building water decelerate dams and digging ponds and pools

Department of Water Resources which provide support in building ecosystem support dams, establishing a water-user group to jointly manage water in the community and provided knowledge in preserving sources of water.

3) Guidelines for maximizing efficiency in managing agricultural water in the Mae Sai watershed area can be ranked by importance in the short, middle and long term.

The management in the short term can be done by improving capability of the existing water reserving sources and searching for water in the nearby area.

The management in the middle term can be done by searching for new water reserving sources.

As for the management in the long term, the researcher made suggestions according to the guidelines of His Majesty the King regarding his royal idea about “forest mountain” sustainable forest management: planting substitute forests around the head water shed area, which included 3 types of forests for 4 benefits, his royal idea about “wet forest” and new farming theory which relied on the cooperation process of the community.